

και ἦττον σκολιαί, κλίσεως λίαν κατωφερούς, ἀδιάβατοι εἰς ἀμάξας. Ἀπασαὶ αἱ λοιπαὶ ὁδοί, ὡς ἡ τῆς Τρεβίνης πρὸς Σουττορίαν, τοῦ Ζύβκι πρὸς τὸ Βίλεκ, τοῦ Νίξιχ πρὸς Πίβαν καὶ Βίλεκ κτλ. εἶναι μόνον ἀτραποί. Αἱ ἀμάξαι δύνανται ἀληθῶς νὰ διατρέξωσι τὴν πεδιάδα τοῦ Βίχτσε μεταξὺ Μοστάρ, Βουνά καὶ Βλαγάι, τὴν νέαν ὁδὸν μεταξὺ Μοστάρ καὶ Βάλια καὶ ἀπὸ Τρεβίνης πρὸς τὰ αὐστριακὰ μεθόρια. Ἄλλ' ἀλαχοῦ μόνον εἰς τοὺς ἵππους εἶναι προσιταὶ αἱ ὁδοί. Πολλάκις αἱ ἀτραποὶ αὐταὶ συστενοῦνται μεταξὺ βράχων ἀποκρήμων. Ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις, στρατευμά τι ὀδοιποροῦν ἀναγκάζεται νὰ διασχισθῇ εἰς πολλὰς μοίρας καὶ νὰ χωρῇ ἐπὶ στίχου ἢ μίᾳ κατόπιν τῆς ἄλλης· αἱ ἡμίονοι, τὰ σκευόφρα καὶ οἱ μικροὶ τουρκικοὶ ἵπποι εἶναι τὰ μόνα δυνατὰ μέσα διαμετακομίσεως. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι, μικροὶ τὸ μέγεθος καὶ στρογγύλοι, ἔχουσι στερεοτάτους πόδας διὰ τὰ ὄρη, φέρουσι δὲ 120 ἕως 130 χιλιόγραμμα.

Ἡμεγάλη στρατηγικὴ ἀρτηρία κατὰ μῆκος τοῦ Ναρέντα καὶ συγκοινωνοῦσα τὴν Μοστάρ πρὸς τὸ Σεραβέγο διὰ τῆς Κονίτζας, τελευτᾷ εἰς ἀτραπὸν εἰς Μότκοβιτς καὶ συνδέεται πρὸς τὴν μεγάλην αὐστριακὴν ὁδὸν, ἣτις διατρέχει κατὰ μῆκος τὴν παραλίαν τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης. Κατὰ διεθνή τινὰ συνθήκην ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις δὲν δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν δίοδον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους αὐτῆς τουρκικῶν στρατευμάτων καὶ τουρκικῶν πολεμοφοδίων. Οὐδὲν ἦττον ἐν ταῖς παρούσαις περιστάσεσιν ἡ αὐστρουγγρικὴ κυβέρνησις ἐπέτρεψε τὴν δίοδον διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης ζῶων σκευοφόρων, κομιζόντων τροφάς, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦ νὰ μὴ συνοδεύωνται ὑπὸ τούρκων στρατιωτῶν ἢ συνοδία δὲν προχωρεῖ εἰμὴ μέχρι τῶν ὄριων καὶ παραδίδωσι τὴν σιταγωγίαν εἰς χεῖρας τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν, αἵτινες ἀναλαμβάνουσι τοὐντεῦθεν τὴν συνοδίαν αὐτῆς, καὶ τὴν ὅποιαν ἀναβιβάζουσι διὰ στενῆς ἀτραποῦ ἀπὸ Νεοῦμ εἰς Στόλατζ, ὅπως ἐντεῦθεν εὐρωσιν ὁδοὺς βατοτέρας.

Ἡ μόνη ὁδὸς ἐφ' ἧς διατηρεῖ τὸ κράτος ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν ἄνευ διαμέσεων γραφείων εἶναι ἡ ἀπὸ Μοστάρ εἰς Σεραβέβο· ἀπὸ Μοστάρ εἰς Μότκοβιτς δὲν ὑπάρχει τουρκικὴ ὑπηρεσία, ἀλλ' οἱ πρόξενοι ἀποστέλλουσι ταχυδρόμους μέχρι τοῦ Μότκοβιτς.

Ὑπάρχουσι τηλεγραφικαὶ γραμμαὶ ἐπὶ τῶν ὁδῶν τοῦ Σεραβέβο εἰς Μοστάρ καὶ Μότκοβιτς, ἀπὸ Νεβεσίγης εἰς Γάτσχο καὶ Νίξιχ, καὶ ἀπὸ Στόλατζ εἰς Τρεβίνην.

Ὑπὸ τὴν ἐποψίν στρατοῦ ἐν πολέμῳ ἡ χώρα παρέχει ὀλίγους πόρους. Καὶ ἐν ὥρᾳ εἰρήνης τὰ ἐν Ἐρζεγοβίνῃ στρατεύματα τὰς προμηθείας αὐτῶν λαμβάνουσι διὰ τῶν ποταμῶν. Ἐν πολέμῳ ὁ τρόπος οὗτος τῆς διαμετακομίσεως δὲν εἶναι ἐπαρκής, μακρὰ δὲ συστοιχίαι

σκευοφόρων ζῶων ἀναγκάζονται νὰ ἀναρριχῶνται μακρὰς ἀτραποὺς ἀποκρήμων καὶ ἀποτόμους. Προσθετέον ὅτι κατὰ τὰ μεγάλα κούματα ἡ ἔλλειψις ὕδατος καθιστᾷ τοιούτου εἰδους διαμετακομίσεις δυσκόλους, ἐὰν μὴ ἀδυνατούς. Ὅπως ἀποφύγῃ τὴν δυσχέρειαν ταύτην φρούρια καὶ περιπόλια, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὰ καταλύματα τῶν σταθμῶν, ἔχουσι δεξιμένας περιλαμβανούσας ἱκανὸν ὕδωρ πρὸς πόσιν, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ξηρασίας καὶ διὰ πολλὰς ἐβδομάδας, τῶν συνοδιῶν καὶ τῶν σκευοφόρων ζῶων, ὡς καὶ τῆς φρουρᾶς.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Ἡ Ἐρζεγοβίνῃ διοικεῖται ὡς ἐρρέθη ἤδη ὑπὸ πολιτικοῦ διοικητοῦ, τοῦ μουτεσαρίφ καλουμένου, ἐδρεύοντος ἐν Μοστάρ. Οὗτος διορίζεται ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει κυβερνήσεως, ἀλλ' ἴσταται ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ (βαλῆ) τῆς Βοσνίας, εἰς ὃν ἀναφέρει περὶ τῆς ὅλης διοικήσεως καὶ περὶ τῶν πολιτικῶν συμβάντων τῆς περιφερείας αὐτοῦ. Ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ἔχει τοὺς καίμακὰμ δώδεκα ὑποδιοικήσεων (καζᾶς) τῆς ἐπαρχίας.

Ἡ Διεύθυνσις τῶν τηλεγράφων καὶ ταχυδρομείων ἔχει κεντρικὸν γραφεῖον ἐν Μοστάρ καὶ ὑποκαταστήματα ἐν Τρεβίνῃ, Γάτζχο, Βίλεκ, Νίξιχ καὶ Φότσα. Τὰ ταχυδρομεία ἠνώθησαν πρὸ ἔτους μετὰ τοῦ τηλεγράφου.

Παρὰ τὰς διαφορὰς ταύτας ὑπηρεσίας ὑπάρχει τὸ σῶμα τῶν χωροφυλάκων (Ζαπτιές), οἵτινες διαβιβάζουσι τὰς διαταγὰς τῆς κυβερνήσεως, φροντίζουσι περὶ τῆς δημοσίας ἀσφαλείας καὶ ὅπως δίδωσι κύρος εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς χωροφυλακῆς ἐδρεύει ἐν Μοστάρ.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Τὰ ἐν Ἐρζεγοβίνῃ στρατεύματα ἀποτελοῦσιν ἐν σύνταγμα ὑπαγόμενον ὑπὸ τὸ ἀρχηγεῖον τῆς Βοσνίας, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ πάλιν μέρος τοῦ 6' σώματος τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ τοῦ ἐδρεύοντος ἐν Μοναστηρίῳ. Ὑπὸκεινται δὲ εἰς τὰς διαταγὰς συνταγματάρχου ἐδρεύοντος ἐν Μοστάρ. Οὗτος βοηθεῖται ὑπὸ στρατιωτικοῦ συμβουλίου, παρὰ τοῦ ὁποίου προέρχονται αἱ διαταγαὶ περὶ κινήσεων τῶν στρατευμάτων, καὶ εἰς ὃ εἶναι ἀνατεθειμένη ἡ ἐπιτήρησις τῶν προμηθειῶν καὶ ἡ διανομὴ τῶν πολεμοφοδίων. Τὸ κεντρικὸν ταμεῖον τοῦ συντάγματος εἶναι εἰς τὰς χεῖρας τοῦ συμβουλίου τούτου, τὸ ὅποιον, τῇ διαταγῇ τοῦ συνταγματάρχου, πληρώνει ἀπάσας τὰς δαπάνας, ὡς μισθὸν, προμηθείας, ἀγῶμα ἵππων, μετακινήσεις κτλ. Ἐκαστὸν τάγμα ἔχει ἐν ὑποταμίῳ ἐν ᾧ συγκεντροῦται τὸ ποσὸν τὸ ἀποστελλόμενον αὐτῷ ἐκ τοῦ κεντρικοῦ.

Ὑπάρχουσιν ἐν Μοστάρ δύο στρατώνες καὶ

τέρων λογίων τὰ δύο ἔθνη τὰ συντελέσαντα εἰς τοῦτο τὰ μάλιστα, οἱ Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι, καὶ ὠνομάσθησαν κλασικοί. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ περὶ αὐτῶν σπουδὴ ὠνομάσθη κλασικὴ. Λέγονται δὲ καὶ τῶν νεωτέρων συγγράμματα κλασικά, ἐξαιρέτα ὄντα καὶ δυνάμενα νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ὑπογραμμὸς ὡς πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ λόγου ἢ τὴν μέθοδον.¹

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὁμιλήσητε σὲς οἱ ἄνθρωποι, χωρὶς ν' ἀποφανθῆτε διὰ μιᾶς: Τρεῖς εἶνε τρεῖς λέξι, τοῦτο εἶνε φρόνιμον, τοῦτο εἶνε καλόν, τοῦτο εἶνε κακόν; Ἀνεζητήσατε εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας τὸ ἀληθὲς αἴτιον πράξεώς τινος; Δύνασθε νὰ ἐκκαθαρίσετε ἐπακριβῶς τὰ αἴτια, ἐξ ὧν προήλθε καὶ ἄτινα καθίστων αὐτὴν ἀναπόφευκτον; Ἐὰν τὰ ἐγνωρίζετε, δὲν θὰ ἦσθε τόσον ταχεῖς καὶ πρόθυμοι εἰς τὰς κρίσεις σας. (Goethe.)

* Αἱ ἔξοχοι θέσεις ὁμοιάζουσι μὲ τὰς κορυφὰς τῶν βράχων. Οἱ ἀστοὶ μόνον καὶ τὰ ἐρπετὰ δύνανται νὰ φθάσωσιν εἰς αὐτάς. (K^x Necker.)

* Ἐξοπλίζον τὰ τέκνα σου κατὰ τῆς ταλαιπωρίας τῶν παρόντων καιρῶν. Παιδεύσον αὐτὰ οὐχὶ πρὸς βίον εὐμαρῆ, ἀλλὰ πρὸς βίον ἀπλοῦν καὶ κανονικόν καὶ πρὸς σπουδαίαν ἐνασχόλησιν· οὐχὶ πρὸς τὰς ἡδονάς, ἀλλὰ πρὸς ὠφέλιμον δραστηριότητα, δι' ἧς ἐν παντὶ τόπῳ καὶ χρόνῳ θέλουσιν εὑρεῖ μέσα ἵνα ζήσωσιν ἀνεξάρτητοι καὶ γίνωσι τῆς ἰδίας αὐτῶν τύχης δημιουργοί. Ἴσως νῦν διαπρέπεις μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν σου τιμαῖς καὶ ἀξιώμασι καὶ πλοῦτῳ· ἀλλὰ δύνανται πάντα τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα ἐν τῇ θυέλλῃ τῶν καιρικῶν περιστάσεων ν' ἀπολεσθῶσι, τὰ δὲ τέκνα σου κατὰ συνέπειαν μεγάλης καταστροφῆς νὰ ὦσιν ἠνάγκασμένα τὸν ἐπιούσιον ἄρτον νὰ ἐπαιτήσωσιν ἐπὶ ξένοις. Διὰ τοῦτο οὐχὶ τὸ τι ἀφίνεις αὐτοῖς, ἀλλὰ τὸ πῶς παρασκευάζεις αὐτὰ ἀποτελεῖ τὴν ἀρίστην κληρονομίαν. (Zschokke.)

* Τὸ ἀργύριον εἶνε μέταλλον ἀχρεῖον, καὶ ἄλλο δὲν τὸ χωρίζει ἀπὸ τοῦς λίθους, πλὴν ὀλίγη πλειοτέρα στιλπνότης· ἀλλ' εἰς τὰς χεῖρας τοῦ γνωρίζοντος νὰ τὸ μεταχειρισθῆ, γίνεται δόξης αἰώνιον ὄργανον. (Κοραῆς.)

ΥΓΙΕΙΝΗ

Ἄερισμός τοῦ κοιτῶνος τῶν ἀρρώστων.

Α'

Τὸ ἀναγκασιότατον πάντων πρὸς διατήρησιν τῆς ζωῆς εἶναι ὁ ἀήρ· καὶ ὁ ἄνθρωπος εἰς πᾶσαν μὲν ἄλλην στέρησιν δύναται νὰ ἀνθέξῃ ἐπὶ πολὺ, πλὴν τῆς τοῦ ἀέρος· τούτου καὶ ἡ βραχυ-

τάτη ἔλλειψις φέρει εὐθὺς βλάβην ἢ κίνδυνον εἰς τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ ἀήρ δέον νὰ ἦναι καὶ καθαρὸς· διότι ἐκ τῆς ἀναπνοῆς ἀέρος μὴ καθαροῦ καὶ ὁ ὑγιῆς ταχέως μαραίνεται καὶ νοσεῖ. Ἐκ τούτων εὐκόλως κατανοεῖται ὅπόσον ἀναγκαῖος εἶναι τοῖς πάσχουσιν ὁ καθαρὸς ἀήρ, καὶ ὅποση φροντίς εἶναι καταβλητέα ὑπὸ τοῦ νοσοκόμου, ὅπως διατηρῆται ὅσον τὸ δυνατόν καθαρός ὁ ἀήρ ἐντὸς τοῦ κοιτῶνος τοῦ ἀρρώστου· τοῦτο δὲ γίνεται τὸ μὲν ἰσχυρῶς ἀποφυγῆς παντὸς ὅ,τι μολύνει τὸν ἀέρα, το δὲ διὰ τῆς συγγῆς καὶ καταλλήλως γινομένης ἀνανεώσεως αὐτοῦ ἔξωθεν.

Εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ ἀρρώστου δὲν πρέπει νὰ διαμένωσι πολλοὶ ἄνθρωποι, οὔτε νὰ φυλάττωνται ἐν αὐτῷ ἄνηθ' ἵλιαν εὐοσμία, ἢ ἀρώματα, ἢ φάρμακα βαρεῖας ἀγαθίδοντα ὀσμᾶς.

Ὁ δὲ ἀερισμὸς τοῦ κοιτῶνος, ἥτοι ἡ ἀνανέωσις τοῦ ἐν αὐτῷ ἀέρος, γίνεται κατὰ δύο τρόπους· ἢ ἐκ τοῦ παραθύρου αὐτοῦ τοῦ κοιτῶνος, ἢ ἐκ τοῦ παρακειμένου τῷ κοιτῶνι δωματίου.

Καὶ τὸ μὲν θέρος γίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ τὸν πρῶτον τρόπον, ἐν τῇ μάλλον καταλλήλῳ πρὸς τοῦτο ὥρα τῆς ἡμέρας· ἀποφευκτέων δηλονότι τῶν περὶ μεσημβρίαν ὥρῶν διὰ τὸ ἵλιαν θερμόν, καὶ τῶν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἢ πρὸ τῆς ἀνατολῆς διὰ τὸ ψυχρότερον καὶ ὑγρὸν αὐτῶν. Καὶ καθόλου μὲν ἡ ἀνάγκη τοῦ ἀερισμοῦ κανονίζεται κατὰ τὴν φύσιν τῆς νόσου καὶ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἔτους· οὕτω λ. χ. εἰς ἀσθενείας τινὰς τὸ θέρος δύναται νὰ μένη τὸ παράθυρον ἀνοικτὸν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ἐνίοτε δὲ καὶ τῆς νυκτός· πλὴν αἱ περιστάσεις αὐταὶ εἶναι σπανιώταται· καὶ κατὰ κανόνα ὁ νοσοκόμος πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ τὸν ἐν ὥρᾳ νυκτός ἀερισμὸν· ἀλλιστα εἰς τόπους τινὰς, ἐν οἷς, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν, ἐπικρατοῦσι διαλείποντες πυρετοί· διότι ὁ νυκτερινὸς ἀήρ συντελεῖ τὰ μάλιστα εἰς τὴν γένεσιν πυρετῶν τοιούτου εἶδους.

Τὸν δὲ χειμῶνα ὁ ἀερισμὸς χρήζει πολλῷ μείζονος προσοχῆς· διότι ἕνεκα τοῦ ἐξωτερικοῦ ψύχους γίνεται ταχύτερα ἢ ἀλλαγὴ τοῦ ἐν τῷ κοιτῶνι ἀέρος καὶ ἐπομένως καὶ ἡ θερμοκρασία τοῦ δωματίου μεταβάλλεται ταχύτερον. Καὶ ἐὰν μὲν ἡ ἡμέρα ἦναι θερμὴ, ἀνοίγεται μέρος τι τοῦ παραθύρου, ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον· καὶ περὶ τὴν μεσημβρίαν· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως ἐνεργεῖται ὁ ἀερισμὸς διὰ τοῦ παρακειμένου δωματίου ὡς ἐξῆς· ὁ νοσοκόμος ἀερίζει πρῶτον καλῶς τὸ δωμάτιον τοῦτο, εἴτα θερμαίνει αὐτὸ, καὶ μετέπειτα ἀνοίγει τὴν πρὸς τὸν κοιτῶνα τοῦ πάσχοντος κοινωνοῦσαν θύραν· τοῦτο δὲ ἐπαναλαμβάνεται μέχρι τελείας ἀλλαγῆς τοῦ ἐν τῷ κοιτῶνι τοῦ ἀρρώστου ἀέρος, ἥτοι μέχρις ἂν πᾶς ἔξωθεν ἐρχόμενος μηδεμίαν δύναται νὰ διακρίνη ἐν τῷ κοιτῶνι κακὴν ὀσμήν.

1. Ἐκ τῆς Ἑλλην. Ἀρχαιολογίας Α. Σ. Ῥουσσόπουλου.